

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

INSTITUTUL DE FILOLOGIE

**Cu titlu de manuscris
CZU 821.135.1.09 (043.2)**

PLEȘCA NAE-SIMION

**RELAȚII INTERCONTEXTUALE ÎNTRE POEZIA ȘI
PUBLICISTICA EMINESCIANĂ**

622.01. – Literatura română

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

CHIȘINĂU 2015

Teza a fost elaborată în cadrul Sectorului de literatură română premodernă și modernă al Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei

Conducător științific:

CIMPOI Mihai, acad., dr. hab. în filologie, prof. univ.

Referenți oficiali:

CODREANU Theodor, dr. prof., România
APETRI Dumitru, dr. în filologie, conf. univ.

Membri ai consiliului științific specializat:

BURLACU Alexandru, președinte, dr. hab. în filologie, prof. univ.
ȘIMANSCHI Ludmila, secretar științific, dr. în filologie
BILEȚCHI Nicolae, m. c., dr. hab. în filologie, prof. univ.
GRATI Aliona, dr. hab., conf. univ.
CORCINSCHI Nina, dr. în filologie, conf. cerc.
CAZACU-ȚIGAIE Adriana, dr. în filologie, conf. univ.
ȘLEAHTIȚCHI Maria, dr. în filologie, conf. univ.

Susținerea va avea loc la 08.09 2015, ora 14.00, în ședința Consiliului Științific specializat D 19.622.01 – 06 din cadrul Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Sala de Conferințe, Chișinău, MD-2001.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei (str. Academiei, nr. 5A, Chișinău, MD-2028) și la pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 04.08. 2015.

Secretar științific
al Consiliului Științific specializat, _____ dr. ȘIMANSCHI Ludmila

Conducător științific, _____ acad. CIMPOI Mihai

Autor, _____ PLEȘCA Nae-Simion

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Personalitate de o uriașă cultură, gânditor social de o profunzime inegalată, cu o viziune asupra lumii și a vieții de orizonturi nemărginit de largi, Mihai Eminescu are în istoria, cultura și știința românească, un loc proeminent, pe care nu l-a putut atinge nimeni și pe care nimeni nu îl poate revendica nici astăzi. Întreaga sa operă este marcată de un fierbinte patriotism și umanism, cu rădăcini adânci în realitatea vieții poporului nostru și a destinului său istoric.

Perpessicius, unul din istoricii literari care s-a consacrat cu o exemplară dăruire studiului manuscriselor, menționa: „În ziua când ziaristica lui Eminescu va fi studiată cu aplicația și râvna cu care sunt studiate poezia și proza lui literară, se va vedea cât de intense sunt cunoștințele sale de folclor și de psihologie populară, cât de sigure sunt intuițiile, cât de fără greș aplicațiile, cât de fericite, cu un cuvânt, metaforele. Dar „Timpul” oferă și alte aspecte” [1, p. 327]. Remarcabilul editor a sesizat, prin urmare, legătura organică existentă între publicistică și poezia, precum și mitopo(i)etica eminesciană.

În acest cadru, publicistica lui Eminescu reprezintă un moment de referință în constituirea și evoluția gândirii românești, ceea ce îl proiectează în panteonul valorilor românești și universale.

Universalitatea personalității lui Eminescu, definită ca fiind „eminesciană” încă de la Maiorescu la 1889, este demonstrată și de preocupările sale enciclopedice, pe care le învederează manuscrisele și numeroasele articole publicistice. Exegeții au constatat, cu argumente plauzibile, că este primul gânditor român de anvergură care aduce și puncte de vedere originale.

Publicistica se înscrie organic în modul său de a vedea lumea și universul, în viziunea sa organicistă, care caracterizează întreaga sa creație.

În marea monografie a lui George Călinescu *Opera lui Mihai Eminescu*, publicată în cinci volume între anii 1934-1936, diferite probleme abordate de poet sunt pe larg expuse, cu comentarii analitice, în capitolul *Filosofia practică*: „morală și dreptul, statul natural ca fenomen istoric, etnicitatea lui, tradiția, munca, comerțul, pătura superpusă, munca acumulată, valoarea bătrânilor și altele” [2, p. 83-153].

Marele critic ne atenționează că identificarea izvoarelor nu aduce nimic în explicarea lui Eminescu, „tot astfel de haotică ar fi și sinteza spiritului universal oglindit în el, adică arătarea locului pe care Eminescu îl ocupă în spațiul ideologic al secolului” [2, p. 476]. Se cade să ținem cont și de o altă observație fundamentală a sa privind „schema organică” a operei lui Eminescu: „Ea nu înșiră și nu rezumă opere și proiecte, ci demonstrează că poetul tindea să creeze un

univers în mișcare pe acest semicerc, având ca orizonturi nașterea și moartea lumii, între care se întinde arcul istoriei universale...” [2, p. 2].

Ca și predecesorii săi, în primul rând M. Kogălniceanu, Eminescu și-a elaborat concepția despre societate, în general, și despre societatea românească, în special, pe baza studiului extins și aprofundat al istoriei naționale, precum și pe baza observațiilor privind folclorul, opera cronicilor și a scriitorilor denumiți „sfinte firi vizionare”, etosul, felul poporului nostru de a gândi lumea și cosmosul.

Contribuțiile sale la constituirea sociologiei ca știință în România sunt copleșitoare, ca și în toate domeniile creației sale. Ele sunt însă în foarte mare măsură implicite și, din acest motiv, este necesară decodificarea lor. Aici, ne vom limita la formularea unor concepte, idei, teze și teorii, în aplicarea lor la investigarea, analiza și interpretarea realităților sociale universale și românești ale epocii în care a trăit și a creat și la legătura lor cu opera literară propriu-zisă.

Așa cum se remarcă în exegezele de astăzi, modelul ontologic eminescian și modelul poetic se intersectează cu modelul său gnoseologic general – toate trei axate pe organicismul său programatic. *Naturalul* este singurul factor care asigură marile împliniri ale istoriei, întemeiate pe “individualitatea caracteristică și internă a poporului însuși. Ținând cont și de cultul naturalului în mitopo(i)etica sa de orientare romantică și clasicistă, putem spune liniștit că organicismul apare cu caracter doctrinar, paradigmatic la el.” Poetul „și imaginează atât primul punct mișcător al vieții (*Scrisoarea I*), cât și într-o proiecție perspectivică, înfricoșătorul tablou eshatologic al universului” [3, p. 12; 18].

Una din fundamentale teze eminesciene privește fenomenul imperial care se manifestă ca fenomen de „suprastructură delegată” și de “pătură superpusă”. Aceste două fenomene, la care se adaugă cel al etocrației, fac parte dintr-o unitate fenomenală. Analistul cel mai reprezentativ al acestui proces global este tot Eminescu, care a abordat după cum au arătat exegeții, problemele științifice impuse de noua conjunctură a istoriei moderne. Actualitatea publicisticii sale este învederată și sub acest aspect.

Dimitrie Vatamaniuc propune să judecăm manuscrisele din anii studenției ca un jurnal privind formarea sa intelectuală cu o orientare evidentă spre filosofie, istorie, științe diferite, fiindcă ele „pun mai bine în lumină și aspecte importante ale operei literare și ale prozei sale politice” [4, p. 35].

Analiza în paralel a articolelor *Pauza grea și atentivă* și *Conspirațiile din Constantinopol* din *Curierul de Iași* și a *Scrisorii III* pun, bunăoară, în evidență modul în care Eminescu face transferuri dintr-un context social-politic în altul și dintr-un registru intelectual în alt registru intelectual, fără a se autoplagia. Temele, imaginile și expresiile denotă o deosebită varietate: „Drumul pe care îl urmează nu pornește întotdeauna de la poezie și asistăm la o mare

varietate de interferențe și transferuri. Eminescu ocupă și sub acest aspect al organicității scrisului său un loc singular în literatura noastră” [4, p. 311].

Aceste interferențe și transferuri le vom analiza în contextul larg al interconexiunilor de idei, expresii, imagini, teme, miteme și motive, care demonstrează interdependența dintre toate sectoarele scrisului său și dintre toate registrele imaginarului poetic.

Vom examina principalele direcții ale poemelor satirice eminesciene și efectul acestora asupra realității contemporane a veacului eminescian. În prezentul studiu am încercat să relevăm contribuția operei eminesciene la cristalizarea gândirii științifice în spațiul românesc.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Publicistica eminesciană a fost tabuizată din considerente conjuncturale ideologice și politice (un impediment a fost însăși problematica abordată), din motive de ordin exegetic (era privită ca un compartiment inferior poeziei) sau din cauza lipsei unor ediții integrale (ediția Perspessicius durând foarte mult timp și având un tiraj restrâns), iar edițiile vechi, precum cea a lui I. Crețu, au devenit rarități bibliografice). Singurele articole accesibile în perioada interbelică au fost cele cu caracter cultural. Studiile cu caracter monografic, biografiile documentare și romanțate semnate de Zoe Dumitrescu-Busulenga, George Munteanu, Ioana Em. Petrescu, Ion Crețu evitau acest compartiment supravegheat cu deosebită vigilență de cenzură.

Excepție au făcut unele volume cu articole selective, precum *Fragmentarium*-ul pregătit de Magdalena Vatamaniuc sau *Icoane vechi și nouă*, editat de Gh. Bulgăr. Interzise au fost și unele poezii, care aveau tangențe tematice evidente cu publicistica, precum *Doina*.

După 1989 publicistica a început să fie reeditată, apărând și unele ediții integrale (ediția ediția Cimpoi din 2000 și Vatamaniuc din 2011. Multe dintre articolele eminesciene au început să fie reluate în presa periodică).

Însuși fenomenul reeditărilor masive și al republicării lor în gazete și reviste denotă actualitatea lor deosebită, ilustrată și de faptul că anumite probleme abordate de gazetarul Eminescu, consună cu problemele noastre de azi.

Ceea ce se întâmplă actualmente în cele două țări și în lume, resuscită interesul pentru o bună parte din proza jurnalistică eminesciană, care abordează probleme spinoase privind „personalitatea” statului, viața parlamentară și activitatea partidelor politice, modul de organizare a administrației, situația românilor de pretutindeni, a limbii române, ideea europeană, rolul presei, școlii, primăriilor, șefului statului, importanța deosebită a valorilor.

Dar nu numai prin aspectul tematic și problematic se impune acest compartiment al creației eminesciene astăzi. Eminescu reprezintă modelul de gazetar-exemplar pattern.

Există, însă, impedimente care blochează recuperarea integrală a publicisticii, unul dintre ele fiind împrejurarea că este și un adevărat mit cultural.

Actualitatea temei investigate are, astfel, un triplu aspect: punerea în evidență a problemelor discutate de el cu problemele vremii noastre; relațiile jurnalisticii sale cu lirica; conceperea publicisticii ca model de retorică, în care se regăsesc toate procedeele și figurile clasice.

Scopul tezei și obiectivele tezei. Lucrarea de doctorat are drept scop cercetarea relațiilor tematiche, tipologice și structurale dintre publicistica și lirica eminesciană, relevate de un tip comun de discurs retoric, de un registru stilistic eterogen și de o țintă concretă (personaje negative ale scenei politice, ale „comediei de obște”, indivizi cu proaste calități „de nimic”, veneticii, paraziții sociali, reprezentanți ai păturii superpuse, demagogilor ș.a.).

Obiectivele preconizate sunt dictate de însăși tema propusă și de gradul de abordare atins de eminescologie în prezent:

- demonstrarea unității operei eminesciene prin punerea în evidență a relaționării tuturor compartimentelor (poezie, proză, dramaturgie, publicistică);
- surprinderea acestei unități printr-o *analiză sistematică*, în care să apară substratul comun mitopo(i)etic al discursului, indiferent de domeniile în care se manifestă arta poetului;
- urmărirea modului în care a fost abordată problema în eminescologie (de la Călinescu până la cercetătorii de azi);
- identificarea *actului liric* cu *actul satiric*;
- trecerea în revistă a procedeelelor retoricii clasice, în utilizarea cărora a excelat gazetarul Eminescu;
- conturarea modelului deontologic de gazetar;
- panoramarea concepțiilor marilor economiști și evidențierea modului în care au fost aplicate în doctrina economico-politică proprie;
- relevarea modului eminescian de concepere a „ideii europene”;
- cercetarea problematicii („cestiunii”) basarabene și reliefaarea imaginii poetice a Basarabiei în unele poeme eminesciene.

Noutatea științifică a tezei. Se analizează în mod sistematic amplu și documentat (cu trimitere la textele puțin cunoscute, publicate în ediții academice cu un tiraj redus) poezia de inspirație socială și patriotică, în care se regăsește problematica de tot felul (economică, juridică, culturală, politică, filosofică). Cele două compartimente sunt interpretate ca un tot întreg, care reflectă concepția lui Eminescu despre lume, cosmos, stat, națiune sub semnul unificator al *organicismului*, promovat atât doctrinar în analizele sale fenomenologice, cât și ca ax programatic al poeziei sau mitopo(i)eticii sale. Toată opera eminesciană care denotă o forță demiurgică rară, și o puternică voință creativă (voință de putere prin artă, cum s-a mai spus) este abordată ca un singur *discurs*, care apare, bineînțeles, ca un *discurs fondator* în tot domeniul creației sale. Am demonstrat, astfel, că opera sa jurnalistică este o operă literară și că opera

literară valorifică mijloace ale publicisticii. Inovația noastră constă în punerea în paralel a motivelor, tropilor, figurilor retorice sub semnul unității organice.

Momente inovatoare: analiza sistematică a interconexiunilor dintre toate compartimentele creației eminesciene, concepută ca o unitate, prezentarea *discursului publicistic* ca *discurs literar* cu mărci beletristice și procedee retorice comune. Sunt urmărite, sub aspect de asemenea sistematic, gândirea sociologică, juridică și etică a lui Eminescu, el dând dovadă de o cunoaștere „ciclopică” a tuturor domeniilor în care s-a inițiat în anii studenției și în perioada când era prim redactor la *Curierul de Iași* și la *Timpul*.

Problema științifică soluționată constă în demonstrarea unității operei eminesciene prin punerea în raporturi tipologice, stilistice și structurale a creației literare propriu-zise și publicisticii, fapt care a contribuit la relevarea celor două laturi ale creației sale: reflexivă și discursivă, în vederea reconstituirii publicisticii din punctul de vedere al paralelei tematice și structurale cu lirica.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Constatarea pe baza unei demonstrații a motivelor, temelor, mitemelor și procedeelelor retorice, a unei viziuni organiciste unice asupra lumii a unității operei eminesciene.

2. Trecerea în revistă a tuturor marilor personalități din istorie, filosofie și alte științe, care au devenit personaje epice și lirice în proza, poezia și publicistica eminesciană.

3. Reliefarea unității organice a tuturor compartimentelor scrisului eminescian (poezie, proză, dramaturgie, publicistică).

4. Demonstrarea vocației europene a operei și personalității lui Eminescu.

5. Evidențierea imaginii Europei exprimată prin mijloace lirice și epice în poemul *Memento Mori*.

6. Demonstrarea faptului că problema („cestiunea”) Basarabiei Eminescu a pus-o în context european.

Importanța teoretică. Deși studiile monografice despre Eminescu numără câteva sute, la acestea adăugându-se în ultimul timp și câteva volume consacrate publicisticii, publicate în special după 1989, problema raporturilor tematice și structurale dintre jurnalistică și poezie a fost puțin discutată. În monumentalele sale studii, G. Călinescu rezervă acesteia doar un spațiu mult prea restrâns, consemnându-se doar anumite similitudini tematice și de limbaj (poporan). Mai favorizată, într-un subcapitol al *Operei lui Eminescu* și în studiile mai noi despre *Eminescu, economistul*, semnate de Ilie Bădescu și Alexandra-Olivia Nedelcea (*Sociologie eminesciană*, 1994 și *Eminescu, economistul*, 2000) este *Doină*, în care abordează cu mijloacele imaginarului poetic probleme legate de drumurile de fier, păguboase pentru stat și pentru țaran, transportul mărfurilor proaste, care „ucid până și umbrele de meserie și meșteșug” și reduc totalitatea populației la „tristul rol de producător de grâu pentru străinătate”, a transformării României într-

un loc de imigrațiune a tuturor vagabonzilor și a unor indivizi moralicește și economicește nesănătoși; punerea în starea de independență economică față de puterile europene; costurile enorme suportate pentru marfă de călător și chiar pentru stat (denumită „negustoria lui Nastratin”) împovărarea și secătuirea de rezistență a poporului; crearea de înlesniri pentru armii împărătești; decăderea națiunii; erorile partidului de guvernământ.

Cercetătorii literari se limitează, în majoritatea lor, la consemnarea doar a unor probleme generale, abordate de Eminescu în publicistica sa, fără a stăruii prea mult asupra modului în care ele au ecouri și în lirică. Un aspect aparte îl prezintă imaginea poetică a Basarabiei, aceasta apărând în texte puțin cunoscute colaterale *Doinei* sau făcând parte din *Dodecameronul dramatic (Bogdan-Dragoș)*, unde spațiul basarabean apare cu un nimb edenic.

O nouă perspectivă exegetică în domeniul eminescologiei o deschide recunoașterea unității (holografice) a operei eminesciene, de către M. Cimpoi, Th. Codreanu, Monica Spiridon. D. Vatamaniuc pune această problemă fundamentală și în contextul *reeditării integrale a publicisticii*, iar Monica Spiridon o privește, după cum precizează, în latura ei strict literară. Prin urmare, opera jurnalistică a lui Eminescu este o operă literară, demonstrând, bineînțeles, un meșteșug retoric consumator cu această artă străveche și o mitopo(i)etică consumatoare cu cea din lirica propriu-zisă. *Actul liric* se îngemănează în mod organic cu *actul satiric* și cu *actul publicistic* (retoric) constituind un întreit trunchi structural.

Această înrudire constituie obiectivul cursului universitar al profesorului Cornel Munteanu, care demonstrează, în spiritul mai vechii distincții a lui D. Popovici, prezența a două ipostaze ale poetului: cea de solitar romantic, sceptic și pesimist și cea de protestatar romantic optimist, veștezinnd relele sociale, constituția fizică și morală, imoralitatea oamenilor „morți de vii” (expresie din *Junii corupți*). Se recunoaște în această poezie scrisă la vârsta de 16 ani și în *Scrisorile* de mai târziu procedeele satirice folosite și în articolele publicistice din *Timpul*.

Aceste sumare analize ne îndeamnă la o abordare *sistematică* a raporturilor lirică/publicistică, act liric/act satiric și a poeziei unice, axate pe procedee retorice clasice și pe mijloace stilistice tipic eminesciene. Tema rămâne deschisă unor analize mai concrete, mai aplicate.

Valoarea aplicativă a lucrării. Lucrarea servește drept bază pentru întocmirea de conținuturi curriculare destinate studiilor superioare cu profil umanist (Litere, Filologie, Comunicare), imperative în condițiile unei crize a receptării literare, respectiv a ierarhizării valorilor și a fenomenului pluridimensional al lecturii.

Aprobarea rezultatelor. Investigația noastră s-a concretizat în 5 articole și studii publicate în revistele cu profil științific *Metaliteratură și Philologia* și în comunicările ținute în cadrul Congresului mondial al eminescologilor (două ediții, 2013 și 2014), în buletinul *Eminescu* al Centrului Academic Internațional „Eminescu” și în revista *Arheu* din Bârlad, în revista

Lumina din Serbia. Concepțiile lui Eminescu despre parlamentarism și „ideea europeană” au fost expuse în cadrul unor întâlniri cu parlamentarii din mai multe țări.

Volumul și structura lucrării: Lucrarea (131 p. text de bază) corespunde obiectivelor și scopurilor investigate și constă din adnotare în limbile română, rusă și engleză, introducere, trei capitole cu concluzii, concluzii și recomandări generale, bibliografie din 146 de surse, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: discurs publicistic, unitatea operei, relații intercontextuale, concepte culturale și sociologice, organicism, discurs fondator, retorică, idee europeană, valoare poetică și mitopo(i)etică, act liric, act satiric, ironie, antiteză.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și obiectivele principale, sunt formulate scopurile și sarcinile investigației, este indicat suportul metodologic și caracterul novator.

În capitolul **I Filosofii și sociologii lumii în ipostază de personaje epice, lirice și figuri de referință în publicistică** sunt trecute în revistă diverse personalități din domeniul filosofiei și sociologiei, demonstrându-se actualitatea sociologiei lui Eminescu, similitudini de concepere dintre Eminescu și Max Scheler, studiile sociologice eminesciene (problematică, concepte, viziune organicistă).

În paragraful **1.1. Unitatea organică a operei eminesciene (poezia, proza, publicistica) în viziunea eminescologilor (George Călinescu, Tudor Vianu, Monica Spiridon)** se demonstrează că în centrul atenției lui Eminescu au stat în permanență problemele teoretice și practice ale societății românești sub diferite aspecte. Lui îi aparține o concepție proprie despre societate, concepție bazată pe teze și teorii sociologice, pe particularitățile pozitive care se constată în societate, în procesul de devenire naturală, care merge de la trecut spre viitor; De aceea, evitarea acestor trei componente temporale pot avea consecințe grave.

Progresul social este o lege fundamentală firească a societății, care „lucrează în mod hotărât și inevitabil”, apărând ca o „dezvoltare treptată și continuă a muncii fizice și intelectuale”. „Progresul, fiind o legătură naturală între trecut și viitor, se inspiră din tradițiile trecutului, înlătură însă inovațiunile improvizate și aventurile hazardoase”.

Cercetătorii au stabilit că M. Eminescu caută să definească și să precizeze un șir de termeni sociologici ca: *popor, populațiune, rasă, clasă de mijloc, clasă veche superioară, asimilație* etc.

Poporul, în viziunea lui M. Eminescu, este constituit numai din clasa productivă, aceasta fiind la acea oră țărănimea. *Rasa* e văzută ca o categorie istorică, socioculturală, și nu biologică, având o determinare istorică, și nu doar ereditară. Descartes spune că la adevăr ne duce *intuiția*

(evidența) și *deducția*. În filozofia mai nouă el apare ca o valoare supremă cu toate că unii caută să-i opună valori considerate mai înalte (viața însăși, puterea, plăcerea, acțiunea).

Eminescu consideră adevărul anume ca o regulă de neînlocuit, el concepând gândirea ca gândire a adevărului și arta ca expresie a adevărului.

Încă în manuscrisele studențești Eminescu delimita adevărul general abstract de adevărul particular concret, bineînțeles *trăit*. Poetul este convins că nu putem să nu cugetăm arta, ca mijloc pentru înnobilarea firei omenești. E o idee care nu trebuie combătută, dar nici dusă prea departe. „Poeții înobilează erupțiunea simțămintelor ei, măiestresc la natura omenească fără ca omul s-o bage de seamă. Este o estetică care arată cum pasiunile să se înfrâneze în forme” [5, p. 87].

Trei tipuri umane reprezintă cel mai bune adevărul: martirul, eroul și înțeleptul. Sunt numai trei forme din aceeași substanță greu de delimitat, dar care pot fi puse sub semnul comun al *trăirii adevărate*.

După cum au arătat unii eminescologi, pentru Eminescu întrebarea privitoare la esența adevărului trimite la întrebarea privitoare la esența ființei. Această echivalare o face Heidegger în studiul său *Despre esența adevărului*, în finalul căruia se precizează: „Încercarea făcută aici trimite întrebarea privitoare la esența adevărului dincolo de limita obișnuită, inerentă conceptului tradițional de esență, și ajută gândirea să mediteze asupra acestui lucru: oare întrebarea privitoare la esența adevărului nu trebuie să fie totodată și înainte de toate întrebarea privitoare la adevărul esenței? Însă în conceptul de „esență” filozofia gândește ființa” [6, p. 157-158].

În paragraful **1.2. Concepte culturale și sociologice în publicistică. Rolul artei** este prezentată viziunea lui Eminescu asupra sociologiei, culturii și artei.

Diferențierea merge în sens evolutiv, ramurile disciplinei diversificându-se din cauza specializării pe domenii: sociologia economică, politică, administrativă, juridică, sociologia artei și literaturii ș.a. Un factor de diferențiere îl constituie împărțirea ei distinctă în *microsociologie*/ care are ca obiectiv grupurile mici și relațiile interindividuale și *macrosociologia* (interesată de grupurile mari, de Noi.)

Un alt factor este principiul restrângerii la anumite țări și culturi, care stimulează apariția evidentă a diferitelor sociologii naționale.

Nu lipsesc nici încercările de a constitui sisteme personale de sociologie, care se ocupă de abordare unor probleme specific – naționale locale.

O astfel de ramificare o reprezintă sociologia culturii, bazată, după constatarea unui specialist în materie, pe analiza structurală, evolutivă, funcțională și deviațională. În mod prioritar ea se intersectează de anumite laturi, condiții sociale și relațiile cu alte culturi, procesul de creare a valorilor în medii socio-culturale diferite, mecanismele socio-dinamice și, în contextul istoric actual, de fenomenele de europenizare și globalizare.

Paragraful **1.3. Publicistica, sinteză a culturii, imaginarului și mitopo(i)eticii lui Eminescu** demonstrează înțelegerea unității fundamentale a tuturor compartimentelor care, până nu demult, erau evaluate aparte și într-un mod ierarhizat ce făcea posibilă considerarea unor ca fiind superioare altora. Publicistica a fost privită, astfel, ca un domeniu secundar și, din punct de vedere ideologic, chiar ca latură reacționară a creației sale (o astfel de opinie a fost exprimată, după cum se știe, de Lovinescu, Negoțescu, Nemoianu, de unii adepți ai postmodernismului).

Perspectiva *holografică* (denumită astfel de eminescologul Mihai Cimpoi, susținută de Constantin Ciopraga și Dimitrie Vatamaniuc) este esențială în evaluarea de azi a operei eminesciene. Convergența tuturor compartimentelor, ilustrată de o cercetătoare ca Monica Spiridon, este singura dăătoare de beneficii analitice (hermeneutice, îndeosebi).

Nu mai este azi cazul să demonstrăm dacă este și *economist politic*, dacă a avut o gândire economică, în care să se întrevadă o *completitudine* a cunoștințelor, care era, după cum credea el însuși, obiectivul numărul unu al cunoașterii.

Absolut necesare sunt studiile care ne relevă *enciclopedismul* său și vastitatea erudiției sale intelectuale de felul *Dicționarul enciclopedic „Mihai Eminescu”* al lui Mihai Cimpoi sau *Dicționarul de cultură poetică* a Vioricăi S. Constantinescu.

Primul care ne oferă tabloul impresionant al culturii sale cu adevărat enciclopedice, deși formula și o rezervă față de încercările de a face din poet un *monstrum eruditionis* a fost, bineînțeles, G. Călinescu, în *Viața lui Mihai Eminescu* și în *Opera lui Mihai Eminescu*, în care urmărește modul cum s-a produs formația intelectuală a poetului. Criticul observă, cu perspicacitate, că „adevărata cultură poetul și-a făcut-o însă nu pe băncile sălilor de facultate printre colegii de la Litere, numiți – pare-se – „mincinoși” sau printre cei de la Drept, socotiți „groliști”, ci de-a dreptul din cărțile pe care le citea la bibliotecă sau acasă” [7, p.86].

Paragraful **1.4. Publicistica eminesciană și realitățile de azi** expune concepțiile sociologice ale lui Say, Ricardo, Adam Smith, Spencer, la care se referă Eminescu în publicistică. În viziunea poetului, cei din *Sfatul Țării* se adună „ca să se admire”, ei reprezentând „bulgăroi cu ceafă groasă, grecotei cu nas subțire”, toți având „mutre pretinse de roman”. Greco-bulgăria aceasta se prezintă, în chip ridicol, ca „nepoata lui Traian” [8, p. 623].

Eminescu urmărește cu deosebită atenție sesiunile Senatului și atitudinile în problemele stringente ale țării. Corpul legiuitor acordă spații importante semnificației Constituției, dreptului constituțional, sistemului electoral, sufragiului universal, raporturilor dintre Parlament și Guvern, mecanismul justiției, modului în care se adoptă și se respectă actele normative.

Concepțiile sale despre *Parlament* și *parlamentarism* fac parte integrantă din modul organicist de a privi lucrurile în toate domeniile. Parlamentul trebuie să reprezinte un stat care tinde să devină un organism viu. Acesta există doar având o formă piramidală și o configurare structurală în care se intersectează *personalitatea populațiunii* și *personalitatea statului* ca atare.

Elementele constitutive sunt *eul, voința și fapta*. În manuscrisul 2257 Eminescu stabilește chiar o schemă, o organigramă, precum zicem azi, care reprezintă în scară ierarhică raporturile existente în stat:

- populațiunea fizică ce constituie o personalitate (prin eu, voința, faptă);
- statul cu: eul statului (capul statului), voința statului (Constituția; poetul o transcrie sub forma „Constituțiune”), fapta (administrația sau, în transcrierea poetului „administrațiune”) [3, p. 195].

Eminescu propune într-o serie de articole publicate în *Timpul*, de regulă cu caracter polemic, (ținta permanentă fiind D. Brătianu și C.A. Rosetti) un *cod deontologic* pe care este obligat, prin însăși calitatea lui, să-l respecte deputatul.

Ca și la Shakespeare, conchide exegetul, palierul carnavalesc al existenței este chemat să contribuie la apologia virtuților eroice, să consolideze acea simbolistică a măreției în jurul căreia se articulează întotdeauna imaginarul spațiului public” [9, p. 270].

Eminescu cere parlamentarilor respectarea legilor morale (integritate, patriotism, urmarea principiilor constituționale) și un profesionalism desăvârșit, căci „cauza relelor noastre” este „lipsa de cultură adevărată”.

Capitolul 2 intitulat **Interconexiunile tematice între publicistică și poezie** vine să releve legătura organică dintre cele două compartimente ale creației sale, punând în valoare *Scrisorile* lui Eminescu în interconexiuni textuale cu articolele publicistice, temele și simbolurile existențiale în ciclul *Scrisorilor*, discursul publicistic al *Scrisorilor* în raport cu discursul publicistic gazetăresc, precum și reflexele conceptelor sociologice: *forme fără fond, compensația socială, pătura superpusă, importanța valorilor*. Rezultatele științifice de bază ale prezentului capitol le învederează demonstrarea unității operei eminesciene, problemă puțin discutată în eminescologie și apărută abia odată cu tipărirea creației integrale a poetului, inclusiv a textelor ce se găsesc în *Caietele* aflate la Biblioteca Academiei Române, care au fost facsimilate în ultimii 3-4 ani. Viziunea asupra lumii a lui Eminescu este o viziune modernă, care ia în calcul trecerea de la neviu la viu printr-o creștere negentropică graduală a componentelor sistemelor vii. Această viziune apare într-o comunitate a discursului publicistic din poezie și din publicistică.

În paragraful **2.1. Motive filosofice și lirice comune**, se analizează temele și simbolurile existențiale, viziunea eminesciană asupra vieții, morții, neființei, abisului, devenirii, disperării, lumii ca teatru, ființei și rațiunii, unele din aceste teme fiind întâlnite și în ciclul *Scrisorilor* lui Eminescu.

Alte două mari teme romantice reprezintă *spațiul și timpul*, precum și inseparabilitatea acestor două motive. Omul eminescian resimte, apropie și identifică și el cele două forme de percepere a universului printr-o stăruitoare încercare de a le unifica într-o singură reprezentare, într-un singur tablou sintetic, așa cum încearcă de altfel întreaga epocă modernă.

În paragraful **2.2. Discursul Scrisorilor în raport cu discursul publicistic gazetăresc** se subliniază imperativul timpurilor noastre, care este receptarea întregii sale creații – poezie, dramaturgie, jurnalistică, proză –, într-un corpus integrator „al unei opere unice și mai ales al unor serii literare constituite”.

Studierea în paralel a unor sectoare ale operei eminesciene a luat amploare odată cu impunerea conștiinței receptoare a întregului ei, a unității sale holografice.

Ipostaza Eminescu-gazetarul apare în câmpul atenției datorită pledoariilor marcant-ardente ale lui Nicolae Iorga, făcute într-un articol devenit celebru *Un nou Eminescu apărut...* Astfel îl găsim pe Eminescu, după cum s-a mai constatat, impus în domeniul mai special al ideologiei și practicii politice.

Receptarea operei jurnalistice sau etico-sociale, a publicisticii în genere, căci se cade a fi luate în considerație și însemnările manuscrise din *Fragmentarium*, s-a făcut cu o anumită trecere sub tăcere sau chiar desconsiderare a valorii ei literare, complementară valorii întregii opere, evaluate în unitatea ei, fapt semnalat de Perpessicius.

„Noul Eminescu” al lui Nicolae Iorga se înalță pe viziunile sale de om superior, genial, pe perspectivele noi din care privea prezentul și trecutul, pe vigoarea spiritului și darul excepțional de a stăpâni subiectul abordat.

Poetul va infiltra mai departe în discursul său publicistic vulcanic două versuri care expun principiul mult discutat din sociologie, a „câștigului fără muncă”.

O realitate economică concretă o reflectă *Doina* și în special versurile ce se referă la impactul „drumului de fier”. „*Doina*, consideră un politolog, ar putea fi socotită un imn al claselor țărănești de pretutindeni din lumea „periferiilor sistemului capitalist” mondial și a imperiilor de orice fel, clase care au fost supuse unei exploatări tot atât de grave prin consecințe ca și efectele unui *genocid*. Laboratorul ideologic al *Doinei* trebuie căutat în articolele publicistice ale lui Eminescu, precum este și acesta scris după serbările de la 10 mai, a căror „fațadă” nu poate ascunde cealaltă lume, lumea țărănească oprită asupra Bucureștiului unde-și căuta răspuns la cererea seculară de pământ și reforme” [4, p. 153].

Poemul *Împărat și proletar* nu e doar transpunerea poematică a unui ecou la epoca numită a Comunei și a meditațiilor asupra „al lumii sâmbur dorința și mărirea umane roade” ce se petrifică „unul în sclav, altul în împărat”, asupra visului și morții, eternei alergări și a convingerii finale că „vis al morții eterne e viața lumii întregi”, a antitezei proletar (care îndeamnă la luptă) și Cezar (adâncit în gânduri și convins de măreția sa). Poetul dă expresie aici procesului *proletarizării* declanșat în lume și în țară, care constituie obiectul analizei în articolele care descriu în special situația țărănimii.

Similitudinile dintre cele două sectoare ale operei lui Eminescu nu se reduce, bineînțeles, la înrudiri de teme și de expresii.

În eminescologie s-a semnalat că principiul antitetice geniu – lume, macrocosmos – micul cosmos („cercul strâmt”) ca face parte „dintr-o tipologie romantică comună” [11, p. 178]. Portretul pe care-l face poetul contemporanului, după cum remarcă Zoe Dumitrescu- Buşulenga, are o nuanță de exagerare foarte vădită, înspre caricatură [11, p. 178].

Discursul publicistic eminescian valorifică cu deosebită măiestrie toate procedeele retorice, pe care le aranjează în mod eficient într-un scenariu. Publicistul duce mereu la exces demonstrația sensului comic al celor întâmplare, scoaterea de măști, reducerea la absurd a faptelor, persoanelor vizate. Comentând, bunăoară, un decret privitor la decorarea unor preținși patrioți, demnitari ai statului, „unor Costinești și Fundești”, contrasemnat de ministrul de externe D.V. Boerescu, el consemnează că acesta „nu avea nici idee măcar despre valoarea morală a unor asemenea distincții” putând să risipească așa, „amestecând nume oneste și cunoscute cu nume oculte sau prea cunoscute din alte cauze”: Se întreabă, nedumerit: „Dar nu le ajunse că dispun de avutul țării, mai vor și onoarea ei?”

În paragraful **2.3. Importanța valorilor** mânia etică eminesciană crește gradual, atingând nivelul de vârf al invocării brațului de fier ca să pună punct „mizeriei fără margini” [8, p. 614]:

Forme fără fond constituie o formulă generică ce definește în ansamblu programul ideologic al junimismului ce se sincronizează perfect cu direcțiile noi de gândire europeană. Aceasta, după cum se știe, se mișcă în albia fertilă pregătită de Hegel și Kant, asociindu-și, în simbioză, modul de a înțelege lucrurile (în special cursul istoriei) din perioada Restaurației.

Eminescu devine, prin urmare, autorul unei sociologii a golului ontologic, ce se produce în contextul realului „blocat” și desființat de „formele goale” care domnesc în țară mai bine de douăzeci de ani, instaurând „o epocă de tranziție” (cuprinsă între 1848, anul evocat în romanul *Geniu pustiu* și în poemul dramatic *Andrei Mureșanu* și 1866, anul în care își scrie romanul, meditănd și asupra acestei „epoci de tranzițiune”).

Se stabilește o înrudire a procedeelelor retorice și o axare a discursului publicistic și celui poetic pe motivul comun al *formelor fără fond*, care e de asemenea o dovadă a unității organice a operei eminesciene.

În paragraful **2.4. Conceptele de frumos și adevăr în poezie. Categoriile etice formulate poetic**, se constată existența unui sistem axat pe *organicism*, pe „complexul de cugetări” ascuns în viața unui popor, precum „în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg”.

Conceptiile eminesciene despre dreptate apar în *Împărat și proletar* („Spuneți-mi ce-i dreptatea?”, sună un emistih; iar expresia „povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău” are drept corespondent o însemnare manuscrisă din: „Fragmentarium: C-un cuvânt, morala și dreptatea sunt prejucii făcute de cei înșelători pentru cei înșelați, de ciocan pentru ilău, ele sunt fraze. Când ilăul se simte destul de tare el devine ciocan”) [5, p. 107], dar și în foarte multe poeme sau proiecte de poeme din tinerețe, precum *Demonism*, *Mureșanu* și *Andrei Mureșanu*, *Horia*. Aici

poetul recurge la metaforele obsedante ale *cumpenei* și *cântarului*, invocând-o și pe zeița Themis.

În *Demonism* poetul își axează meditația etică pe *întoarcerea la fire și dreptate* în cadrul unei viziuni sumbre, puse sub semnul biruinței Răului în lume și pe Pământ.

Poetul ne vorbește în continuare despre *zădărnicia* eforturilor noastre de a reintra în natură și de a „scutura din suflet/ Dorința de mărire și putere,/ Dorința de a fi ca el în lume: *Unici...*”.

Eminescu vorbește despre faptul că virtuțile se bazează pe legi naturale, și că oamenii beneficiază de drepturi naturale, că dreptul postulează bilateralitatea, existența a două euri. C. Jornescu și C. Petrescu ne atrag atenția asupra unei însemnări din ms. 2257 f. 50: „Căci ce e dreptul? Dar datoria ce e decât dreptul unui subiect, care implică datoria obiectului, ce datorează”. Aici, după cum comentează cei doi exegeți, bilateralitatea nu este concepută doar ca acceptarea de către eul meu ca un echilibru al voințelor (ca un echilibru al materiei și altul al spiritului), ci și sub aspectul „legăturii indestructibile dintre exigență și obligațiune, dintre interesul legitim al unei persoane, protejat de legea pozitivă și datoria celeilalte” [12, p. 39].

Eticienii contemporani abordează problema drepturilor morale în sensul în care le-a abordat Eminescu.

În spiritul concepțiilor morale curente Eminescu se pronunță asupra „ireductibilității dintre putere și dreptate” (C. Jornescu – C. Petrescu).

Ontologia juridică eminesciană se încorporează în ontologia generală, insinuându-se și în poezie, în special în proiectele dramatice din tinerețe și în poemele „metafizice”.

În capitolul **3. Europa în lirica și publicistica lui Eminescu** relevă modul eminescian de concepere a *ideii europene*, viziunea organicistă asupra Europei, imaginea Europei în *Memento mori*, visând la o kantiană *pace eternă*, prezintă perioada titaniană în care poetul cunoaște „o maturitate a gândirii politice” (Călinescu) și în care cultivă teme și motive romantice, încorporate în *poeme metafizice* (de meditație asupra Universului lumii, destinului omului, categoriilor etice ale binelui, răului, dreptății, nedreptății).

În paragraful **3.1. Europa ca organism (concept-cheie al publicisticii)** se pune în relief faptul că în spiritul viziunii sale organiciste Eminescu concepe Europa ca pe un organism, care este modelul unității și dezvoltării organice. Ea are specificul ei:

„Europa pare-a fi capabilă de-a trăi continuu: cauza este că ea e tocmai partea aceea a Pământului, care în proporțiune cu întinderea ei teritorială are litoralele (țărmi) cele mai multe. Și marea nu este numai un element, ci o mare faptă economică, căci este un puternic mijloc de comunicațiune, drumul popoarelor. Asta însemnează atâta, că Europa are facultatea, natura de-a întreprinde și întreține comunicațiunea cu toată lumea și din punctul acesta de vedere ea e situată în mijlocul lumii întregi” [5, p. 159].

Criticul Mihai Cimpoi remarcă faptul că Eminescu nu este un proeuropean doar în pledoariile sale „retorice”; el este european în esența ființei sale. Europa, în viziunea sa reprezintă personalitatea Ființei tuturor neamurilor și a continentului. Europa garantează un dialog eficient cu Celălalt/ Celălaltii” [19, p. 34].

În paragraful **3.2. Europa în lirica eminesciană**, pornind de la premiza unității operei eminesciene, se constată o corespondență indiscutabilă dintre însemnările manuscrise din *Fragmentarium* și poemele *Andrei Mureșanu* (1871), *Demonism* (1872), *Împărat și proletar* (1874) cu o variantă din 1870 intitulată *Proletarul*.

Se remarcă faptul că Eminescu folosește și un alt termen pentru a denumi unitatea continentului: *Areopagul Europei*. Cuvântul îl întâlnim în poemul *Povestea magului călător în stele* (titlu dat de Călinescu) cu semnificația metaforică de *loc de consiliu*: „De-aceea înainte de-a morții-mi sântă oră/ V-am adunat, pe-al vieții-mi mintos areopag”. La origini *areopagul* însemna colina lui Ares la Atena, unde se aduna tribunalul suprem, obținând ulterior și sensul figurat de „adunare de savanți, de artiști de mare valoare, de mare competență” (cf. DEX).

În hegelianul tablou al bătăliilor pe care îl dă spiritul se configurează un țel nobil: *eterna pace* kantiană, sub semnul căreia Eminescu pune – aluziv – viitorul Europei, așa cum îl privește în publicistică.

În paragraful **3.3. cu titlul Perioada de creație „titaniană” (caracterizare generală, teme și motive dominante)** se remarcă corespondența indiscutabilă între poemele din epoca denumită de cercetători *titaniană* și însemnările manuscrise din *Fragmentarium*.

Reflecții de ordin filosofic asupra caracterului predeterminat al sorții omenești dominate de „legea eternă” ce mișcă universul și de legile „mai greu de cunoscut, dar supuse aceleiași necesități, de la care nu este nici abatere, nici excepție”, care guvernează oamenii și societățile, se conțin și în unele articole publicistice. În editorialul din *Timpul* de la 1 ianuarie 1883 citim: „Se vede că aceeași necesitate absolută, care dictează în mecanismul orb al gravitațiunii cerești, domnește și în inima omului; că ceea ce acolo ni se prezintă ca mișcare, e dincoace voință și acțiune și că ordinul moral de lucruri e tot atât de fatal ca și acel al lumii mecanice” [14, V, p. 1438].

În paragraful **3.4. Basarabia în publicistica și poezia lui Eminescu (Bogdan-Dragoș, Mușat și codrul, Doină)** se menționează că la problema Basarabiei Eminescu revine foarte des în articolele sale publicistice, în care găsim nu doar reacții de moment la diferite evenimente, în special la hotărârile Congresului Internațional de la Berlin din iunie 1878, ci și reproduceri extinse de documente, atitudine polemică față de articolele din presa străină, incursiuni în istorie. Calitățile sale de polemist, care pune „pe tapet” documentul doveditor, sunt aici valorificate din plin.

O primă descriere a spațiului natural basarabean, fantezistă bineînțeleasă, apare în proiectele de tinerețe denumite *Dodecameron dramatic*.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În cercetarea de față ne-am fundamentat demersul științific pe analiza discursului publicistic al lui Eminescu în conexiunea cu discursul lui literar, mitopoetic, precum îl definesc eminescologii, fapt care a contribuit la demonstrarea unității operei eminesciene prin punerea în raporturi tipologice, stilistice și structurale a creației literare propriu-zise și publicisticii, relevând cele două laturi ale creației sale: reflexivă și discursivă, în vederea reconstituirii publicisticii din punctul de vedere al paralelei tematice și structurale cu lirica.

Prezentul studiu propune o interpretare plurivalentă și minuțioasă a operei eminesciene și impune câteva concluzii esențiale:

1. Unitatea organică, de tip realist (partea relevă întregul), a întregii sale opere, oricare ar fi genul și domeniul în care se produce. Ideea unității operei eminesciene s-a impus îndată după 1889, anul morții sale, când a apărut necesitatea imperativă a publicării postumelor rămase în număr mare (se cunoaște polemica Ibraileanu/ Iorga, primul fiind împotriva din considerentul că în ele „Eminescu nu este Eminescu”, iar cel de-al doilea pentru că în ele e un „nou Eminescu” și orice rând al poetului trebuie cunoscut) și mai târziu când a apărut și problema tipăririi prozei politice. Dezbaterile au fost de lungă durată, fiind marcate și de momente ideologice potrivnice, ceea ce a făcut posibilă realizarea acestui deziderat național abia la sfârșitul secolului al XX-lea (prin încheierea ediției întemeiate de Perpessicius în 1939) și la începutul secolului al XXI prin edițiile Dimitrie Vatamaniuc (în 11 volume) și Mihai Cimpoi (în 8 volume). Dimitrie Vatamaniuc releva unitatea scrisului eminescian atunci când vorbea despre necesitatea unei ediții cu ocazia încheierii publicării celor 15 volume ale ediției critice integrale, care cuprinde textele din presa vremii.

2. Reconfirmarea valorii estetice pe care o are publicistica. Opera jurnalistică a lui Eminescu este o operă literară, demonstrând, bineînțeles, un meșteșug retoric consunător cu această artă străveche și o mitopo(i)etică consunătoare cu cea din lirica propriu-zisă. *Actul liric* se îngemănează în mod organic cu *actul satiric* și cu *actul publicistic* (retoric), constituind un întreit trunchi structural. Realitățile politice, economice și culturale sunt expuse într-un discurs publicistic comun poeziei de inspirație națională și socială și articolelor gazetărești. Vizionarismul poetic și discursivismul conlucrează, generând aceleași expresii verbale, imagini, metafore, procedee retorice. E vorba nu doar de o unitate tematică, ci și de una a procedeelelor retorice folosite și a expresiilor sau mărcilor beletristice.

3. Conceperea sociologiei ca știință-cheie, ca știință a științelor, în acest sens Eminescu anticipându-l pe Max Sheller, care vorbea despre același mod de a înțelege lucrurile. Contribuțiile sale la constituirea sociologiei ca știință în România sunt copleșitoare, ca și în toate

domeniile creației sale modelul ontologic eminescian și modelul poetic se intersectează cu modelul său gnoseologic general – toate trei axate pe organicismul său programatic.

4. Actualitatea indiscutabilă a publicisticii sale în ce privește unele fenomene sociale, economice, procesele integraționiste europene și mondiale, problema identității naționale, rolul limbii în modelarea identitară a unui popor (s-a demonstrat bunăoară, similitudinile cu Heidegger în ceea ce privește definirea ei ca „casă a ființei”). Urmând dezbaterile de tot felul și din ce în ce mai numeroase privind problemele de morală (în filozofie, sociologie, politică, etică aplicată propriu-zisă, literatură și arta, psihologie, antropologie, logică etc.), constatăm o surprinzătoare înrudire a gândirii eminesciene cu gândirea modernă și postmodernă. Meditațiile despre adevăr – în viață, în artă, în filozofie și etică – îl situează pe Eminescu pe linia gândirii moderne care prelungește și modifică preceptele filozofilor antici.

5. Coexistența în gazetarul Eminescu a mai multor paradigme sau *figuri* complementare, care dau genului o autoritate deosebită. Eminescu nu preia întocmai unele păreri și nu urmărește să articuleze o *doctrină* anume, ci să se aducă în clar cu sine, să-și lămurească bine pozițiile de gazetar și să înțeleagă mai bine „mașina lumii”, specificitatea identitară, raportul ontologic Eu/lume și mai cu seamă realitățile românești contemporane lui.

6. *Arta retorică* eminesciană depășește nu doar nivelul gazetăriei din timpul său, ci rămâne un model pentru jurnalistică de azi; este, după cum s-a demonstrat în studii competente, un mare gazetar-artist care cunoaște și aplică întregul arsenal de procedee ale retoricii clasice, marcând începutul jurnalismului românesc cu adevărat profesionist.

7. Putem vorbi despre existența în publicistica eminesciană a unui *sistem de filozofie a culturii* axat pe *organicism*, constituit din expuneri de concepte, idei, observații cu caracter sociologic asupra modului în care sunt păstrate și promovate valorile spirituale, în special limba, criteriile axiologice care trebuie aplicate în evaluarea culturii naționale și universale. Investigarea complexului de preocupări teoretice, de a înțelege esența culturii științei, frumosului, moralității, ne-a determinat să stabilim și aici care sunt interconexiunile cu întreaga sa creație și cum încep să se contureze crezul său artistic, concepția sa despre lume și artă.

8. Examinarea principalelor direcții ale publicisticii și poemelor satirice eminesciene și efectul acestora asupra realității contemporane a veacului eminescian, a adus claritate în perceperea contribuției operei eminesciene la cristalizarea gândirii științifice în spațiul românesc. Publicistica se înscrie organic în modul său de a vedea lumea și universul, în viziunea sa organicistă modernă, care caracterizează întreaga sa creație, ea reprezintă un moment de referință în constituirea și evoluția gândirii românești.

Pentru a nu reitera ideile din rezumatele concluzive ale capitolelor 2 și 3, în care a fost repus în discuție substratul comun mitopo(i)etic al discursului eminescian, indiferent de domeniile în

care se manifestă arta poetului, preferăm să abordăm considerațiile esențiale care reprezintă **rezultate principale ale cercetării**.

9. Constatarea pe baza unei demonstrații a motivelor, temelor, mitemelor și procedeelelor retorice, a unei viziuni organiciste unice asupra lumii a unității operei eminesciene. Investigând modul în care Eminescu face transferuri dintr-un context social-politic în altul și dintr-un registru intelectual în alt registru intelectual, fără a se autoplagia, am descoperit o mare varietate de interferențe și transferuri de teme, imagini, expresii, miteme și motive, care, analizate în contextul larg al interconexiunilor, demonstrează interdependența dintre toate sectoarele scrisului său și dintre toate registrele imaginarului poetic.

10. Trecerea în revistă a tuturor marilor personalități din istorie, filosofie și alte științe, care au devenit personaje epice și lirice în proza, poezia și publicistica eminesciană, în vederea examinării și evidențierii modului în care au fost aplicate concepțiile marilor personalități în doctrina proprie. Poetul asimilează o *cultură vastă* care se transpune cu o acțiune de evidentă individualizare, de *eminescienizare* (am putea spune) nu doar în publicistică, ci și în poezie.

11. Reliefarea unității organice a tuturor compartimentelor scrisului eminescian (poezie, proză, dramaturgie, publicistică). Viziunea asupra lumii a lui Eminescu este o viziune modernă. Această viziune apare într-o comunitate a discursului din poezie și din publicistică.

12. Demonstrarea vocației europene a operei și personalității lui Eminescu și relevarea modului original eminescian de concepere a *ideii europene*. În spiritul viziunii sale organiciste, Eminescu concepe Europa ca pe un organism, care este modelul unității și dezvoltării organice, și vede în Europa o posibilitate de a armoniza interesele speciale (naționale) cu cele general-continentale. Eminescu nu este un proeuropean doar în pledoariile sale „retorice”; el este european în esența ființei sale. Vorbind în publicistică despre o Europă constituită armonios, cu un organism bine articulat în toate părțile, ne aduce încă o dovadă că concepea ideea europeană sub semnul unei unități armonioase și al unei păci internaționale din proiectul kantian.

13. Demonstrarea faptului că problema („cestiunea”) Basarabiei Eminescu a pus-o în context european, el considerându-se dator a ne lămuri și a lămuri Europa asupra împrejurării acestui fapt, adică a retrocedării ei cerute de Rusia. La problema Basarabiei Eminescu revine foarte des în articolele sale publicistice, în care găsim nu doar reacții de moment la diferite evenimente, ci și reproduceri extinse de documente, atitudine polemică față de articolele din presa străină, incursiuni în istorie

Analiza noastră a relevat deplina și surprinzătoare înrudire a gândirii sociologice, etice și juridice eminesciene cu modul în care abordează problemele în cauză sociologii, juriștii și eticienii de azi, astfel:

1. Eminescu concepe sociologia ca pe o axă a tuturor științelor, ca și Max Scheler;
2. Vorbește despre raportul Eu/ Celălalt, ca și eticienii din vremurile noastre;

3. Limba este, pentru el, ca „o casă a ființei”, exact cum o definește Martin Heidegger;
4. Europa trebuie să fie în viziunea lui un „organism”, el anticipând constituirea Uniunii Europene de acum;
5. Identitatea națională e văzută de el ca fiind axată pe suveranitate, unitate, moștenire istorică, aspirație la universalitate, așa cum stabilește sociologul francez Raoul Girardet.

Pe baza însemnărilor manuscrise, a articolelor publicistice, a poemelor și prozelor sale se pot întocmi: un *Dicționar* (sau *Abecedar*) *Economic*, de altfel elaborat în parte, un *Tratat de Jurisprudență* și *Minima moralia* (tratat de etică), un îndrumar de parlamentarism (un scriitor, Vasile Gogea a și făcut unul) și un *vademecum* de filozofie a culturii.

Recomandări

Rezultatele cercetării, care se concentrează în mare parte pe semnalarea elementelor de noutate cu privire la interconexiunile dintre toate compartimentele creației eminesciene, concepută ca o unitate, prezentarea *discursului publicistic* ca *discurs literar* cu mărci beletristice și procedee retorice comune, pot fi utilizate la completarea unor cursuri universitare de istoria literaturii române, sugerând și noi subiecte de cercetare.

Recomandăm în special tinerilor să studieze publicistica eminesciană pentru a cunoaște mai bine personalitatea intelectuală a poetului, constituită din frecventarea întregii culturi românești și universale.

De la Eminescu se poate însuși sistematismul, studiul interdisciplinar, canonul și codul literar, enciclopedismul și modul de a trece totul prin „pământul proaspăt al propriului suflet, felul metodic de a se iniția în diferite materii, culturi, limbi. El realizează nu doar o rostire esențială a ființei în poezie, ci și ne oferă un model deontologic de gazetar.

Trebuie să se țină cont de faptul că imperativul politic al României era modernizarea indiscutabilă, față de care „tradiționalistul”, „conservatorul” Eminescu avea rezerve. Or, „creația” poate transforma o teorie discutabilă ideologic într-o utopie acceptabilă estetic. Este și cazul lui Eminescu [118]. Utopia eminesciană a fost construită pe fantasma unei *României profunde și eterne*, înscriindu-se pe linia curentului *creator* sau *organicist*, reprezentat de Kogălniceanu, Eminescu, Bărnăuțiu, Iorga, Pârvan, Motru, Brâncuși, Arghezi.

Recomandăm să se ia act de rezonanța actuală deosebită, pe care o au articolele publicistice privind situația românilor de pretutindeni, aspirația lor la identitatea națională, afirmarea prin valorile culturale, prin limbă, credință în noile condiții determinate de procesele integraționiste de europeanizare și mondializare. Mai mulți eminescologi de azi propun o interpretare justă a *naționalismului*, așa cum apare în contextul istoric al epocii sale și așa cum

poate fi corelat cu accepțiunile curente (în context european și internațional). Nu sunt greu de recunoscut în aceste condiții modul eminescian de a înțelege identitatea națională. Cu o adevărată putere persuasivă poetul-gazetar vorbește despre necesitatea de a avea statul *nostru*, *independența noastră*, *libertatea și lumina noastră*, de a păstra *tradițiile și datinile noastre*, de a vorbi *limba noastră*, de a avea *civilizația noastră* și *felul nostru* de a fi, idealele noastre istorice. *Nostru* se sinonimizează adesea cu *sfânt* și *adevărat*.

În temeiul tezei noastre de doctorat, recomandăm să se studieze mai profund publicistica lui Eminescu în cadrul învățământului superior, mai cu seamă la catedrele de specialitate. Se cuvine ca noile programe școlare să includă capitole speciale consacrate publicisticii lui Eminescu și legăturii organice cu poezia, proza și dramaturgia. De o deosebită actualitate se relevă analizele făcute de Eminescu diferitelor fenomene sociale, politice, culturale, literare în cadrul dialogului valoric european și a proceselor integraționiste.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Perpessicius. Eminesciana. București: Editura Muzeului Literaturii Române, 2001. 488 p.
2. Călinescu G. Opera lui Mihai Eminescu, vol. II. Ediție îngrijită de Ileana Mihăilă. București: Editura Academiei Române, 2000. 435 p.
3. Cimpoi M. Esența Ființei. Iași: Editura Princeps Edit, 2000. 218 p.
4. Vatamaniuc D. Eminescu. București, 1998. 775 p.
5. Eminescu M. Fragmentarium. Ed. de M. Vatamaniuc. București, 1988. 816 p.
6. xxx Filosofia de la A la Z. București, 1999. 576 p.
7. Călinescu G. Viața lui Eminescu. Introducere de Eugen Simion. Ediție îngrijită de Ileana Mihăilă. București: Editura Academiei Române, 2000. 432 p.
8. Eminescu M. Integrala operei poetice. București, 1999. 750 p.
9. Dobrescu C. Mihai Eminescu. Brașov: Editura Canon, 2004. 263 p.
10. Bădescu I. Sociologia eminesciană. Galați: Editura Porto-Franco, 1994. 286 p.
11. Dumitrescu-Buşulenga Z. Viață Creație Cultură, București, 1989. 516 p.
12. Jornescu C. – Petrescu C. Valori etice în opera lui Eminescu, București: Editura Minerva 1979. 192 p.
13. Cimpoi M. Critice 9. Identitate și alteritate. Craiova, Chișinău, Dumbrăveni: Magna Princeps, 2011. 206 p.
14. Eminescu M. Opere V. Publicistică. Col. „Opere fundamentale”, ed. de D. Vatamaniuc. București, 2000. 1924 p.
15. Simion E. Introducere la: Mihai Eminescu, colecția „Opere fundamentale”, București: Litera Internațional, 1993. 432 p.

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

1. PLEȘCA, Nae-Simion. Discurs sociologic în publicistica și poezia lui Eminescu. În: *Philologia*, 2013, nr. 5-6, p. 108-109. (0,15 c.a.)
2. PLEȘCA, Nae-Simion. Poezia lui Eminescu vs publicistica. În: *Metaliteratură*, nr. 1, 2014, p. 70-72. (0,2 c.a.)
3. PLEȘCA, Nae-Simion. „Mărci beletristice” comune în publicistica și lirica lui Eminescu. În: *Philologia*, 2014, nr. 1-2, p. 17-20. (0,3 c.a.)
4. PLEȘCA, Nae-Simion. Basarabia în publicistica și poezia lui Eminescu. În: *Philologia*, 2014, nr. 3-4, p. 39-43. (0,4 c.a.)
5. PLEȘCA, Nae-Simion. Eminescu: utopia lirică a Europei. În: *Metaliteratură*, nr. 2, 2014, p. 85-94. (0,7 c.a.)
6. PLEȘCA, Nae-Simion. Publicistica eminesciană și realitățile de azi. Congresul Mondial al Eminescologilor (ediția I-a). În: *Fierbe lumea din adâncuri...* Chișinău: Universul 2015, p. 52-66.
7. Pleșca, Nae-Simion. Unitatea organică a operei eminesciene (poezia, proza, publicistica) în viziunea eminescologilor (George Călinescu, Tudor Vianu, Monica Spiridon). Congresul Mondial al Eminescologilor (ediția II). În: *Fierbe lumea din adâncuri...* Chișinău: Universul 2015, p. 15-27.
8. Pleșca, Nae-Simion. *Fierbe lumea din adâncuri...* Chișinău: Universul, 2015. 180 p.

ADNOTARE

Pleşca Nae-Simion: Relații intercontextuale între poezia și publicistica eminesciană, teză de doctor în filologie; Chișinău, 2015.

Structura tezei: introducere, trei capitole cu concluzii, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 146 titluri, 131 de pagini de text de bază, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

Rezultatele tezei au fost reflectate în 9 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: discurs publicistic, unitatea operei, relații intercontextuale, concepte culturale și sociologice, organicism, discurs fondator, retorică, idee europeană, valoare poetică și mitopo(i)etică, act liric, act satiric, ironie, antiteză.

Domeniul de studiu: Literatura română.

Scopul lucrării constă în cercetarea relațiilor tematice, tipologice și structurale dintre publicistica și lirica eminesciană, relevate de un tip comun de discurs retoric, de un registru stilistic eterogen și de o țintă concretă (personaje negative ale scenei politice, ale „comediei de obște”, indivizi cu proaste calități „de nimic”, veneticii, paraziții sociali, reprezentanți ai păturii superpuse, demagogilor, ș.a.).

Obiectivele de investigație se rezumă la:

- punerea în evidență a unității operei eminesciene;
- relevarea interconexiunilor dintre antume și postume;
- analiza legăturilor organice dintre compartimentele scrisului eminescian (poezie, proză, dramaturgie, publicistică);
- relevarea modului eminescian de concepere a *ideii europene*;
- examinarea conturării imaginii lirice și epice a Europei în poemul *Memento Mori*;
- cercetarea modului în care a fost înfățișată imaginea Basarabiei în proiectele dramatice din tinerețe (*Dodecameron*), în unele postume (*Mușat și Codru*) și în variantele *Doinei*.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării rezidă în analizarea, pentru prima dată, în mod sistematic amplu și documentat (cu trimitere la textele puțin cunoscute, publicate în ediții academice cu un tiraj redus) a poeziei de inspirație socială și patriotică eminesciană, în care se regăsește problematica de tot felul (economică, juridică, culturală, politică, filosofică). Inovația noastră constă în punerea în paralel a motivelor, tropilor, figurilor retorice sub semnul unității organice.

Problema științifică soluționată constă în demonstrarea unității operei eminesciene prin punerea în raporturi tipologice, stilistice și structurale a creației literare propriu-zise și publicisticii, fapt care a contribuit la relevarea celor două laturi ale creației sale: reflexivă și discursivă, în vederea reconstituirii publicisticii din punctul de vedere al paralelei tematice și structurale cu lirica.

Semnificația teoretică a lucrării: În lucrare se analizează în mod detaliat și pe bază de documente temele și motivele comune pe care le abordează Eminescu în întreaga sa creație. Obiectivul principal este demonstrarea unității operei eminesciene.

Valoarea aplicativă a lucrării: Lucrarea servește drept bază pentru întocmirea de conținuturi curriculare destinate studiilor superioare cu profil umanist (Litere, Filologie, Comunicare) imperative în condițiile unei crize a receptării literare, respectiv a ierarhizării valorilor și a fenomenului pluridimensional al lecturii.

Implementarea rezultatelor științifice Rezultatele tezei au fost implementate în cadrul comunicărilor ținute la *Congresul mondial al eminescologilor* (două ediții, 2013 și 2014) și Colocviul național cu participare internațională *Filologia Modernă: realizări și perspective în context european* (ediția a VIII-a, 2014). Concepțiile lui Eminescu despre *parlamentarism* și *ideea europeană* au fost expuse în cadrul unor întâlniri cu parlamentarii din mai multe țări.

Аннотация

Плешка Нае-Симион: Интерконтекстуальные связи между поэзией и публицистикой Эминеску, диссертация на звание доктора филологии; Кишинёв, 2015.

Структура работы: введение, три главы с выводами, общие выводы и рекомендации, библиография из 146 наименований, 131 основных страниц, декларация об ответственности, CV автора.

Результаты диссертации были освещены в 9 научных работах.

Ключевые слова: публицистический дискурс, единство творчества, интерконтекстуальные связи, культурные и социологические концепции, органицизм, основополагающий дискурс, риторика, европейская идея, поэтическая и мифопоэтическая значимость, лирическое действие, сатирическое действие, ирония, антитеза.

Область исследования: Румынская литература

Цель работы: состоит в исследовании тематических, типологических и структурных связей между публицистикой и лирикой Эминеску, отмеченных общим типом риторического дискурса, этерогенным стилистическим регистром и конкретной задачей (негативные персонажи политической сцены, «всеобщей комедии», никчемные личности, чуждые элементы, социальные паразиты, представители господствующего слоя, демагоги и т.д.)

Задачи исследования состоят в следующем:

- постановка во главу угла единства творчества Эминеску;
- интерконтекстуальная релевантность между прижизненными и посмертными изданиями;
- анализ органических связей между всеми направлениями творчества Эминеску (поэзия, проза, драматургия, публицистика);
- определение зарождения концепции «европейской идеи» в творчестве поэта;
- исследование лирического и эпического контурирования Европы в поэме *Memento Mori*;
- исследование приёмов представления образа Бессарабии в юношеских драматургических проектах (*Dodecameron*), в некоторых посмертных изданиях (*Mușat și Codru*) и в вариантах «Дойны».

Научная новизна и оригинальность работы состоит в том, что впервые представлен наиболее полный систематизированный и документированный анализ (с ссылкой на малоизвестные тексты, опубликованные в малотиражных академических изданиях) социальной и патриотической поэзии Эминеску, в которой обнаруживается разнообразная проблематика (экономическая, юридическая, культурная, политическая, философская). Инновация работы состоит в параллельной постановке мотивов, тропов, риторических фигур под знаком органического единства.

Разработанная научная проблематика состоит в демонстрации единства произведений Эминеску путём типологического, стилистического и структурного сопоставления собственно литературного творчества и публицистики, факт, который способствовал релевантности двух сторон его гения: рефлексивной и дискурсивной в ракурсе восстановленной публицистики с точки зрения тематической и структурной параллели с лирикой.

Теоретическая значимость работы: в работе детально и на документальной основе анализируются общие темы и мотивы, которые сопровождали Эминеску на протяжении всего творчества. Основная задача состоит в демонстрации единства творчества Эминеску.

Практическая значимость работы: Работа является основой для учебных разработок, предназначенных для высших учебных заведений гуманитарного профиля (литературных, филологических, журналистики) в специфических условиях литературного восприятия, и, соответственно, для установления иерархии ценностей и многомерности изучаемого феномена.

Внедрение научных результатов. Результаты диссертации были использованы в рамках сообщений, представленных на *Всемирных конгрессах эминесковедов* (в 2013 и 2014 гг.) и на VIII-ом Национальном коллоквиуме с международным участием «*Современная филология: достижения и перспективы в европейском контексте*» (2014г.) Концепции Эминеску о парламентаризме и европейской идее были представлены в рамках нескольких встреч с парламентариями разных стран.

ANNOTATION

Pleșca Nae-Simion: Intercontextual relations between Eminescu's poetry and publishing, PhD thesis in Philology, Chisinau, 2015.

Thesis structure: introduction, 3 chapters each with 5 subchapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 146 sources, 131 pages of basic text, the declaration of assuming the responsibility, the author's CV.

Thesis results were reflected in 9 scientific papers.

Key-words: publicistic speech, unity of writing, intercontextual links, cultural and sociological concepts, organicism, founding speech, rhetoric, European idea, poetical and mythopoetical value, lyric act, satiric act, irony, antithesis.

Field of study: Romanian literature

The aim of the thesis consists in studying thematic, typological and structural relations between Eminescu's publicistics and poetry, revealed by a common type of rhetorical discourse, by a heterogeneous stylistic register and by a specific target (the villains of the political scene, of the "community comedy", individuals with bad qualities, newcomers, social parasites, representatives of upper class, demagogues, etc.).

Objectives of the research are the following:

- To highlight the unity of Eminescu's creation;
- To reveal the interconnections between antums and postums;
- To analyse of the organic links between the eminescian poetry, prose, dramaturgy and publishing;
- To point out the eminescian mode of conceiving the "European idea";
- To examine the shape of the lyrical and epical image of Europe in the poem *Memento Mori*;
- To follow the mode how was pictured the image of Bessarabia in the *Dodecameron*, *Mușat și Codru*, in the variants of *Doina*.

The scientific novelty and originality of the work resides in systematical analysis for the first time, in an extensive and documented way (with reference to lesser-known texts published in scholarly editions with a reduced circulation) of the eminescian social and patriotic poetry, which reflected issues of all kinds (economic, legal, cultural, political, philosophical). Our innovation consists in a parallel research of motifs, tropes, rhetorical figures presenting them as an organic unity.

The scientific problem that was solved comprises the demonstration of the unity of Eminescu's creation by relating the literary creation itself and publishing to the typological, stylistical and structural relationships, which has contributed to reveal the two sides of his creation: reflexive and discursive, in order to restructure the publishing from the point of view of the thematical and structural parallel with poetry.

Theoretical significance of thesis: In this study is amply analyzed, based on documentation the common themes and motifs which Eminescu approaches in his entire creation. The main objective is to give proof of the unity of the Eminescu's creation.

Practical value of thesis: The thesis serves as a basis for the preparation of curriculum content for higher education in the Humanities (Language and Literature, Philology, Communication) which is imperative in terms of a crisis of literary reception, for building the hierarchy of values and multidimensional phenomenon of reading.

Implementation of research results: The thesis results were implemented in the papers presented at the World Congress of Eminescologists (two editions, 2013 and 2014) and at the national symposium with international participation entitled *The Modern Filology: results and perspectives in European context* (8th Edition, 2014). Eminescu's concepts about *parliamentarianism* and *European idea* have been presented at the meetings with the parliamentarians from many countries.

PLEȘCA NAE-SIMION

**RELAȚII INTERCONTEXTUALE ÎNTRE
POEZIA ȘI PUBLICISTICA EMINESCIANĂ**

662.01- LITERATURA ROMÂNĂ

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar:	28 iulie 2015	Formatul hârtiei 60x 84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.		Tiraj 40 ex.
Coli de tipar.: ...		Comanda nr.

Tipografia